

Rudolf Rasch

Duizend brieven over muziek van, aan en rond
Constantijn Huygens

1645 januari-juni

Verwijzingen naar deze tekst graag op de volgende manier:
Rudolf Rasch, Duizend brieven over muziek van, aan en rond Constantijn Huygens: 1645 januari-juni
<https://huygens-muziekbrieven.sites.uu.nl/>
Voor opmerkingen, suggesties, aanvullingen en correcties: r.a.rasch@uu.nl
© Rudolf Rasch, Utrecht/Houten, 2019
15 februari 2019

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]

AAN UTRICIA OGLE [UTRECHT]

1 JANUARI 1645

3862

Vermoedelijk een antwoord op een verloren gegane brief van Utricia Ogle.

Samenvatting: Huygens stuurt Utricia Ogle reukwaar, omdat ze elkaar lange tijd niet zullen zien. In het PS informeert hij naar Anna Maria van Schurman die niet gereageerd heeft op het toezenden van zijn *Momenta desultoria*.

Bijlage: zakjes reukwaar.

Een antwoord van Utricia Ogle is niet bekend.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX dl. 2, p. 275: afschrift (autograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. 6, p. 12: volledig.

— Worp 4, nr. 3862, p. 111: volledig.

Namen: Sibylla (= Anna Maria van Schurman); Anna Maria van Schurman.

Titel: *Momenta desultoria* (Huygens 1644).

Glossarium: musical (muzikaal); musique (muziek).

Transcriptie

Copie.

À Mademoiselle Ogle.

1 Janvier 45.

Mademoiselle,

La musique que vous me promettez à Utrecht me faict bien cognoistre que nous n'en jouirons plus d'aucune de fort longtemps. Car dès l'heure que je parle nous minutons les ordres de la prochaine campagne, qui asseurement préviendra vostre retour de quelques mois. Ainsi toutes nos communications d'oreilles se trouvant ruinées, je me suis advisé de nous resnouër en quelque sorte par le sens de l'odorat. Je vous supplie, Mademoiselle, de permettre que ceste pair de sachets nous vaille ceste effect. Je m'en sers d'une pareille sur mes couvertes. S'il vous plaist les juger dignes de mesme employ, ce sera me racheminer parfois au beau songe musical *van Ogles badd' en onder 't selve laken*.

La somme du sens moral de ceste emblesme, c'est que je désire vous estre en bonn'odeur toute ceste année, qui s'entame aujourd'huy, espérant de vous tesmoigner par mes services tant de ressentiment que de la faveur que vous m'y ferez, qu'il pourra tendre à vous asseurer en quelque sorte que toutes les années qui me restent je seray infailliblement,

Mademoiselle,

etc.

Je ne sçay comme vous gouvernez vostre Sibylle. Il y a plus de 8 mois que je luy envoyay un livre Latin de ma façon, que tout les sçavans et d'autres au dehors ont jugé mériter trois lignes de leur response. Et ceste bonne dame se tait. Cela est-il des règles de la Philosophie d'Utrecht?

Vertaling

Aan mejuffrouw Ogle.

1 januari 1645.

Mejuffrouw,

De muziek die u mij in ¹Utrecht belooft brengt me helder voor de geest dat het zeer lang zal duren voordat we samen daarvan zullen genieten. Want vanaf het moment dat ik nu spreek, maken wij de plannen voor de komende veldtocht, die zeker enige maanden eerder zal plaatsvinden dan uw terugkeer [naar Den Haag]. Nu aldus ons oorcontact is verbroken, leek het me een goed idee de banden tot op zekere hoogte opnieuw aan te knopen door de reukzin. Ik verzoek u, mejuffrouw, toe te staan dat deze zakjes ons dit resultaat zullen brengen. Ik besprenkel mijn linnengoed met iets soortgelijks. Als u ze ook daartoe geschikt acht, dan zal dat mij af en toe voeren in een mooie muzikale droom ²van Ogles bad en onder haar laken.³

De moraal van dit hele zinnebeeld is, dat ik wens dat u het hele jaar, dat vandaag begint, lekker zult ruiken, waarbij ik hoop dat ik door mijn diensten u zowel van eerbied kan getuigen als van de gunst die u mij daarvoor bewijst, zodat het op de een of andere manier zal kunnen dienen om u te verzekeren dat ik zal zijn, in de jaren die mij nog resten, onwankelbaar,

mejuffrouw,

enz.

Ik weet niet hoeveel u te zeggen heeft over mevrouw ²Sibylla. Het is meer dan acht maanden geleden dat ik haar een Latijns ³boek van mijn hand stuurde, dat alle geleerden en ook nog anderen een antwoord van tenminste drie regels waard hebben geacht. En uitgerekend deze goede dame zwijgt. Is dat soms volgens de regels van de Utrechtse filosofie?

1. Huygens' openingszin lijkt erop te wijzen dat hij reageert op een brief van Utricia uit Utrecht, waarin zij voorstelt om aldaar gezamenlijk te musiceren voordat zij weer naar Den Haag komt.

2. Anna Maria van Schurman.

3. *Momenta desultoria*.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN MARGARETHA DE HERTOGHE VAN OSMAEL (PASGELD)
6 JANUARI 1645
3866

Samenvatting: Huygens stuurt Margaretha de Hertoghe van Osmael een exemplaar van Corneilles *Le menteur*, met twee gedichten die daarop betrekking hebben. Hij verwijst naar muziek die hij bij haar heeft gehoord op 4 januari 1645.

Bijlagen: *Le menteur* (Corneille 1642); ‘À Monsieur Corneille sur sa comédie *Le menteur*’ (Huygens 1644; gedicht).

De brief werd door Margaretha de Hertoghe op 9 januari 1646 (niet bewaard gebleven?) beantwoord met een gedicht, ‘Epigramme pour Monsieur de Zulecom’ (Gedichten 4, p. 18). Hierop volgden van Huygens, ‘À Mademoiselle d’Osmael’ (9 januari 1646; Gedichten 4, pp. 18-19); van Margaretha de Hertoghe, ‘Pour Monsieur de Zulecom’ (10 januari 1646; Gedichten 4, p. 19); van Huygens, ‘Conclusion: À Mademoiselle d’Osmael’ (10 januari 1646; Gedichten 4, pp. 19-20); van Margaretha, ‘Épigramme sans conclusion’ (11 januari 1646; Gedichten 4, p. 20); en tenslotte van Huygens, ‘Response à la reprise de Mademoiselle d’Osmael’ (11 januari 1646; Gedichten 4, pp. 20-21). Huygens stuurde afschriften van de volledige gedichtenuitwisseling aan Barlaeus, met zijn brief van 25 januari 1645 (Worp 4, nr. 3882, pp. 121-122), welke laatste daarop in zijn brief van 28 januari 1646 (Worp 4, nr. 3884, pp. 122-123) op reageerde.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, p. 269: klad (autograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1890, p. 73 (n. 1): onvolledig (<Je ne haste ... pour luy-mesme.>).

— Worp 4, nr. 3866, p. 113: onvolledig (<Je me haste ... vostre hérémitage>).

Naam: Pierre Corneille.

Glossarium: musique (muziek).

Transcriptie

À Mademoiselle d’Osmael, à Pasgeld.
6 Janvier 1645.

Mademoiselle,

Je me haste à vous envoyer *Le menteur* de Corneille, de peur de passer pour luy-mesme. Le voyci donq dans l’équipage dont j’eus l’honneur de vous parler avant-hier, quand j’eusse mieux fait de m’en taire pour moins interrompre la belle musique dont il vous plust nous regaler. Il vous divertira une couple d’heures en vostre hérémitage.

Si ensuite vous vous amusez à un caprice de ma façon, que j’y adjouste, peut-estre trouverez aussi estrange que l’auteur à qui on l’a envoyé, de veoir louer un homme, en le blasant. Et de fait, le compliment est nouveau. Après que vous serez saoule de toutes ces menteries, je vous supplierez très-humblement, Mademoiselle, de me recuyer les imprimées, qui ne sont pas à moy. Mais avant que de l’estre obligez de me garder un peu de place pour une verité, c’est que j’ay de la peine à ne croire menteur tout homme qui présume se dire plus que je ne suis, etc.

Vertaling

Aan mejuffrouw [Margaretha de Hertoghe van] Osmael, op Pasgeld.
6 januari 1645.

Mejuffrouw,

Ik stuur u hierbij zo snel mogelijk ¹*Le menteur* van Corneille, uit angst ervoor te worden uitgemaakt. Hier is hij nu in het ²gezelschap, waarover ik u eergisteren sprak, toen ik er beter over had kunnen zwijgen, om de mooie ³muziek waarop u ons onthaalde, wat minder te onderbreken. Hij zal u enige uren in uw ⁴kluizenaarsbestaan vermaken.

Als u zich daarna kunt vermaken met een ⁵gril van mijn hand die ik eraan toevoeg, vindt u het misschien even vreemd als de auteur [Corneille zelf], aan wie het ook is ⁶toegezonden, om een man geprezen te zien worden, terwijl men hem aan de kaak stelt. En inderdaad, het compliment is nieuw. Nadat u verzadigd bent van al dit gehuichel, zal ik u nederig verzoeken, mevrouw, mij het ⁷gedrukte terug te sturen, dat niet van mij is. Maar eerder dan verplicht te zijn mij van een beetje plaats te verzekeren voor een waarheid, stel ik vast dat ik moeite heb niet te geloven dat elke man een leugenaar is, die beweert dat hij meer is dan ik ben, enz.

¹ Pierre Corneille, *Le Menteur* (Parijs 1644).

² Huygens, 'À Monsieur Corneille, sur sa comédie *Le menteur*' (25 december 1645; Gedichten 4, pp. 11-12. Het lijkt onwaarschijnlijk, al is het niet onmogelijk, dat Huygens ook zijn Latijnse lofdicht, 'In præstantissimi poëtæ Gallici Cornelii comœdiam. quæ inscribitur *Mendax*' (28 december 1645; Gedichten 4, p. 12).

³ Uit Huygens' brief aan Barlaeus van 12 januari 1646 (Worp 4, nr. 3868, p. 114) blijkt dat Huygens het bezoek aan Pasgeld samen met Barlaeus bracht.

⁴ In zijn brief aan Barlaeus van 12 januari 1645 (Worp 4, nr. 3868, p. 114) noemt Huygens de dames De Hertoghe 'eremitæ Pasgeldanæ.'

⁵ Huygens' lofdicht op *Le menteur*.

⁶ Huygens' beide lofdichten zijn inderdaad niet alleen in de Leidse uitgaven van 1645 en later maar ook in de Franse herdrukken van 1648 en later opgenomen.

⁷ Kennelijk het exemplaar van *Le menteur* zelf.

CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
AAN PIETER CORNELISZOOM HOOFT (AMSTERDAM)
10 JANUARI 1645
3867

Samenvatting: Huygens vraagt Hooft om via via te bereiken dat Amsterdam in de Staten van Holland vóór het jaargeld van Christian van Erbach, de weduwe van Willem van Nassau, stemt. De Noord-Hollandse steden zullen dan ‘napijpen wat Amsterdam voorzingt.’

Door Hooft ontvangen op 11 januari 1645 's avonds. Hooft antwoordde op 13 januari 1645 (Worp 4, nr. 3869, pp. 114-115; Tricht 3, nr. 1239, pp. 637-638).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Pap. 2: brief (dubbelvel, 20x31 cm, a | d; autograaf).

Vroegere uitgaven: Vloten 4, nr. ***, p. 158.

— Worp 4, nr. 3867, p. 113: volledig.

— Tricht 3, nr. 1237, pp. 634-635: volledig.

Namen: Christina van Erbach; Frederik Hendrik; Dirck Pieterszoon Hasselaer; Willem van Nassau; Tiberius.

Glossarium: napijpen (nazingen); stemme (stem); voorsinghen (zingen).

Transcriptie

Mijn Heere

Mijn Heere P.C. Hooft, Drost van Muijden, Baillieu van Goijland, etc.

Tot Amsterdam.

Mijn Heer,

Ick en kan niet ontgaen UE. te bemoeijen met een' boodschapp, die over sooveel schijven loopt, dat ick se met moeijte naertelle. Sijne Hoocheit is mijn meester; de weduwvrouw van wijlen graaf Wilhem van Nassau Sijn Hoocheits' goede nicht ende vriendinne; UE. naerverwant van den Heere Wachtmeester Hasselaer; dese in welverdient aensien bij de overicheid van Amsterdam; dese laeste tot noch toe wat afkeerigh van 't versoeck bij welgemelte gravinne tot voorgaende vergaderinghen van Holland gedaen, by de naestaenstaende te verniewen, mits sij de genegentheit van ettelicke voorneme leden heeft bekuijpt. Dus werd ick gelast UE. te bidden voornoemden Heere Hasselaer daerhenen te beredenen, dat hem gelieve gemelter overheids gemoederen ten voordeele van de gravinne te verknedden, soodat sij sich meteene versekeren moghe van de Noord Hollandsche stemmen, die geern napijpen wat Amsterdam haer voorsinght.

Als ick van last spreke, gelieve UE. te gedencken dat ick maer eenen meester in de wereld hebbe, die mij daerneffens bevolen heeft, UE. te doen verstaen dat hij dese tuschenspraeck tot een besonder welgevallen sal duijden, ende tegens UE. mitsgaders den Heeren Hasselaer vollveerdigh zijn te verschulden. Ick duchte, oft UE. de moeijte in sijne swackheid te lastigh vallen mocht, ¹*sed habe negotium pro solatio*, soo mij dunckt van Tiberius geschreven staet. Besigheid is geen quaed behulp tegens slepende qualen. Ick hope UE. dese haest te boven sal stijgen met het rijzen van de sonne en bidder God soo ernstelick om, als ick oprechtelick ben

¹ Tacitus, *Annales*, IV, 13,1: 'At Tiberius, nihil intermissâ rerum curâ, *negotia pro solaciis accipiens*, jus civium, preces sociorum tractabat.'

Mijn' Heer,

U.E. ootmoedigen dienaar
C. Huijgens.

Haghe, 10^{en} Januarii 1645.

Vertaling

Aan de heer Pieter Corneliszoon Hooft, drost van Muiden, balju van 't Gooi, enz.

Te Amsterdam.

Mijnheer,

Ik kan er niet onderuit u lastig te vallen met een ²boodschap die over zoveel schijven loopt dat ik ze maar met moeite kan natellen. Zijne Hoogheid [prins Frederik Hendrik] is mijn meester; [Christina van Erbach], weduwe van wijlen graaf Willem van Nassau [Siegen], is de nicht en vriendin van Zijne Hoogheid; u bent een verwant van mijnheer de wachtmeester [Dirck Pieterszoon] Hasselaer, die in welverdiend aanzien staat bij het stadsbestuur van Amsterdam; dit laatste staat tot nu toe wat afkerig tegenover het verzoek door genoemde gravin in voorgaande vergaderingen van [de Staten van] Holland gedaan opnieuw in te dienen, aangezien zij de steun van enkele voornamen leden heeft verkregen. Daarom is mij opgedragen u te verzoeken genoemde heer Hasselaer zover te krijgen dat hij de mening van gemeld stadsbestuur in het voordeel van de gravin zou ombuigen, zodat zij zich daardoor meteen kan verzekeren van de Noordhollandse stemmen [in de Staten van Holland], die graag napijpen wat Amsterdam ze voorzingt.

Als ik van opdracht spreek, gelieve u wel te bedenken dat ik slechts één meester in deze wereld heb, die mij tevens heeft opgedragen u te laten weten dat hij uw tussenkomst als een bijzonder voorrecht zal beschouwen en dat hij zowel U als de heer Hasselaar daarvoor ruimschoots zal compenseren.

Ik wist niet of ik U in uw zwakke gezondheid met deze vraag lastig mocht vallen, ³ L¹maar aanvaard het werk als troost,¹ zoals geloof ik van Tiberius wordt gezegd. Bezigheid is niet het minste hulpmiddel tegen slepende kwalen. Ik hoop dat u deze met de komende lente snel te boven zult komen en bid God er even vurig om als ik oprecht ben,

mijnheer,

uw ootmoedige dienaar
Constantijn Huygens.

Den Haag, 10 januari 1645.

² Een soortgelijk verzoek was al aan Hooft gedaan door Joachim van Wickevoort in zijn brief van 6 januari 1646 (Tricht ***), waarop Hooft op 9 januari 1646 antwoordde (Tricht 3, nr. 1236, pp. 631-633). Ook nagaan Hooft brief 1221 <<<

³ Tacitus, *Annales*, IV, 13, 1: 'Maar Tiberius, zonder de staatszaken te onderbreken, *aanvaardde het werk als troost*, en hield zich bezig met het recht der burgers [en] de verzoeken van de bondgenoten.'

JACOBUS REVIUS (LEIDEN)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
20 JANUARI 1645
3878

Naar aanleiding van de toezending, door Bruno, van Huygens' *Momenta desultoria*.

Samenvatting: Revius bedankt Huygens voor de hem door Bruno toegezonden *Momenta desultoria*; het heeft hemzelf ook weer tot dichten aangezet. Als tegengeschenk stuurt hij zijn bewerking van de Datheense psalmen, in 1640 verschenen.

Bijlage: *De CL psalmen Davids* (Dathenus/Revius 1640).

Door Huygens beantwoord op 31 januari 1645 (3887).

Primaire bron: Parijs, Bibl. Nat., Ms. Lat. Nouv. Acq. 1554, fol. 153: brief (enkelvel, 20x31cm, a*-; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 4, nr. 3878, p. 120: onvolledig (<Jam dices ... consules.>), rest samengevat. Men zou verwachten dat deze brief zou zijn opgenomen bij de 'Rescripta de Momentis desultoriis' in de herdruk van de *Momenta desultoria* (1655), maar om onduidelijke redenen is dat niet het geval.

Namen: Hendrik Bruno; Catullus; Pterus Dathenus; Frederik Hendrik; Martialis.

Titel: *Momenta desultoria* (Huygens 1644).

Glossarium: psalmus (psalm).

Transcriptie

Poëmata tua, Vir amplissime et nobilissime, mihi tuo nomine ab ornatissimo juvene Domino Brunone tradita, ita me Tuæ Altitudini devinxerunt, ut vix inveniam quo excusum quod non citius Tuæ Altitudini, quas agere par erat, gratias egerim, nisi quod sciam ejusmodi salutatorum plenam tibi domum esse, neque tanti ibi meam vel vocem esse vel silentium, ut ejus ratio haberi mereatur. Interim ita avidè (haud dicam dolo) ea devoravi, ut pagina paginæ obstare videretur, quominus universum meum desiderium explere possem. Quod si desultoria fuit tua scriptio, multò magis fuit mea lectio: ita nunc à fronte, nunc à tergo, nunc in medio agmine ea agressus sum. Certè, quod numquam in tantâ epigrammatum sylvâ me visurum credideram, ibi vidi: Martialis acumen, Catulli puritatem, et quam neuter præstat gravitatem.

Ad momentum autem sensi mihi desuetas musas in pectus revocari. Cujus rei ecce specimen habes: nam apophthegma morionis, quod extat pag. 113, totidem versibus nonnihil inverti, hoc pacto:

¹Morio prudentum simulavit spargere sulco,
Semina. Quærenti 'cur non sereret fatuorum?'
'Illorum est hæc omnis,' ait, 'plenissima tellus.'

Jam dices me tibi nimis familiarem esse. Id ut ignoscas, mitto •ντίδωρον, Psalmos Dathenicos, pridem à me interpolatos. Plebejo caractere eos concinnatos videbis, unde |b| acerrimum tuum judicium reformidant. Sed quia nunc nihil •ξιόλογον ad manus est, boni eos, spero, consules. Vale, vir amplissime et nobilissime, et Celsissimi Principis ac patriæ bono diu felix vive. Lugduni-Batavorum, 20 Januarii 1645.

Tuæ Altitudini addictissimus
Jacobus Revius.

¹ Revius heeft het volgende epigram uit de *Momenta desultoria* (1644, p. 113) herschreven:

Apophthegma morionis

Morio stultorum simulavit spargere sulco
Semina. Quærenti 'quidnî sereret sapientum?'
'Non isthæc, non omnis,' ait, 'fert omnia tellus.'

Vertaling

Uw ²gedichten, edele heer, die mij uit uw naam door de jongeheer [Hendrik] Bruno zijn toegestuurd, hebben mij zozeer aan u verplicht dat ik nauwelijks een verontschuldiging kan vinden waarom ik u niet eerder, zoals gepast was, daarvoor heb bedankt, behalve dat ik weet dat uw huis al vol van gelukwensers is en dat noch mijn stem noch mijn zwijgen daar zoveel waard is, dat het terecht is dat u over een portie beschikt. Intussen heb ik uw gedichten (eerlijk waar) zo begerig verslonden dat de ene bladzijde de andere in de weg leek te staan om mijn volledige begeerte ernaar te kunnen vervullen. Was uw geschrijf grillig (*desultorius*), nog veel meer was mijn lezing dat: dan weer ben ik voorin het boek begonnen, dan weer achterin of in het midden. Zeker is het dat ik wat ik niet voor mogelijk had gehouden ooit in zo'n grote verzameling van epigrammen te zullen zien, alhier heb gezien: de spitsheid van Martialis, de zuiverheid van Catullus en een ernst die geen van beiden toont.

Onmiddellijk voelde ik de Muzen die mij hadden verlaten in mijn inborst worden teruggeroepen, waarvan u hier een voorbeeld ziet. Want het punt dicht over de nar, dat op p. 113 staat, heb ik, met behoud van het aantal versregels, geheel veranderd, op deze manier:

³Een nar deed alsof hij zaden van wijzen over de vore uitstrooide.
Op de vraag waarom hij geen zaad van dwazen zou zaaien,
Antwoordde hij: 'Daarvan is deze hele wereld al overvol.'

U zegt mij al dat ik u te nabij kom. Opdat u dat vergeeft, zend ik u ¹als tegengeschenk¹ de Datheense ⁴psalmen indertijd door mij bewerkt. U zult zien dat ze verbeterd zijn naar de gewone versie, waardoor ze uw verschrikkelijk oordeel moeten vrezen. Maar omdat er nu niets ¹substantiëlers¹ bij de hand is, wilt u ze, hoop ik, wel voor lief nemen. Vaarwel, edele heer, en leef lang en gelukkig voor het nut van Zijne Hoogheid prins [Frederik Hendrik] en het vaderland. Leiden, 20 januari 1645.

Uw toegewijde
Jacobus Revius.

² *Momenta desultoria*.

³ Het oorspronkelijke epigram van Huygens luidde:

*Een nar deed alsof hij zaden van dwazen over de vore uitstrooide.
Op de vraag waarom hij geen zaad van wijzen zou zaaien,
Antwoordde hij: 'Noch deze, noch enige wereld brengt alles voort.'*

⁴ Petrus Dathenus/Jacobus Revius, *De CL psalmen Davids* (Deventer: Nathanaël Cost, 1640). Het aan Huygens gstuurde exemplaar is bewaard gebleven en bevindt zich nu in de Universiteitsbibliotheek te Utrecht als Hs. 5 J 25.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]

AAN JACOBUS REVIUS [LEIDEN]

31 JANUARI 1645

3887

Antwoord op Revius' brief van 20 januari 1645 (3878).

Samenvatting: Huygens prijst Revius' inspanningen inzake het psalmgezing en dankt hem voor de toezending van diens psalmboek. Verder gaat hij in op de rol van Barlæus bij de uitgave van de *Momenta desultoria*.

Bijlage: *Heilighe daghen* (Huygens/Barlæus 1645).

Primaire bronnen: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIV, nr. 374, fol. 460r: ontwerp (autograaf).

— Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLV, nr. 374, fol. 134r: later afschrift naar ontwerp (Constantijn [V] Huygens).

Vroegere uitgave: Worp 4, nr. 3887, p. 123: samenvatting.

Namen: Caspar Barlæus; Petrus Dathenus; Leonora Hellemans.

Titel: *De CL psalmen Davids* (Dathenus/Revius 1640).

Glossarium: psalmus (psalm).

Transcriptie

Revio.

31 Januarii 1645.

Prævenisti me, vir amplissime ¹ac doctissime, gratâ quidem mihi et universæ Ecclesiæ utilissimâ diligentîâ. Fuit cum ²eandem ipse, pro meo modulo, medelam destinarem ineptissimis et (quod in sacris sine horrore et scandali non dicitur) ridiculis Datheni Psalmis. ³Succurristi prior, et bonum ⁴mehercle, factum. Utcumque enim res inter nostros ceciderit (nosti horum infirmam pertinaciam), vindicaveris Ecclesiæ existimationem coram hostibus veritatis. Gratias summas habeo pro munere æquè honesto atque utili et jucundo.

Si quid theologici ab aulico reponi pateris, ecce ut me Barlæus denuò in scenam protraxit. Mulieri amicæ hæc properaveram. Ille viris etiam expositum it, amicis promiscuè et inimicis, ut hodiè vivitur. Ignosce pariter, illi nimium amanti, mihi, verbo dicam, nimium amenti ac distracto, quam ut hæc sublimia ⁵practem pro dignitate. Si tamen affectum ⁶æstimas, jam ⁷condonasti. Vale, vir præstantissime, et me ama. Hagæ-Comitis, Pridie Calendas Februarias MDCXLV.

Vertaling

Aan [de heer Jacobus] Revius.

31 januari 1645.

U bent mij vóór geweest, edele en geleerde heer, met uw gewaardeerde en voor mij en de gehele kerk nuttige ⁸dienstvaardigheid. Dat was toen ikzelf, voor mijn rekening, mij hetzelfde ⁹medicijn had voorgesteld voor die ongeschikte en belachelijke Datheense psalmen (wat in de kerk niet zonder afschuw en schandaal kan worden gezegd). U hebt dat eerder en werkelijk goed gedaan. Hoe immers ook deze zaak bij de mensen hier af zal lopen

¹ KA XLV: <et>.

² KA XLV: <tandem>.

³ KA XLV: <Succuristi>.

⁴ KA XLV: <me Hercule>.

⁵ KA XLV: <præstem>.

⁶ KA XLV: <existimas>.

⁷ KA XLV: <condemnasti>.

⁸ Petrus Dathenus / Jacobus Revius, *De CL psalmen Davids* (Deventer: Nathanaël Cost, 1640).

⁹ Geeft Huygens hier voor dat hijzelf eens van plan was een alternatieve of verbeterde psalmberijming te vervaardigen ter vervanging van de Datheense?

(en u kent hun krachteloze volharding), u zult aanspraak hebben gemaakt op de achting van de kerk in aanwezigheid van de tegenstanders van de waarheid. Ik dank u zeer voor het even oprechte als nuttige en aangename geschenk.

Als u het kunt hebben om van een hoveling iets ¹⁰theologisch ten antwoord toegevoegd te krijgen, zie dan hoe [de heer Caspar] Barlæus mij opnieuw voor het voetlicht heeft gesleurd. Ik had dit alles voor een vriendin [Leonora Hellemans] gedaan. Maar hij is van plan het aan de mannen te tonen, vriend en vijand, overal; zo leven wij heden ten dage! Vergeef evenzeer hem [Barlæus] voor zijn te grote liefde, en mij — ik zeg het met een enkel woord — die te zeer verwend en afgeleid is om deze verheven onderwerpen naar hun waardigheid te behandelen. Als u toewijding naar waarde schat, hebt u reeds vergeven. Vaarwel, edele heer, en denk aan mij. Den Haag, 31 januari 1645.

¹⁰ Constantijn Huygens / Caspar Barlæus, *Heilighe daghen* (Amsterdam: Joan Blaeu, 1645).

NICHOLAS LANIER (ANTWERPEN)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
1 MAART 1645
3904

Antwoord op een verloren gegane brief van Huygens.

Samenvatting: Lanier zendt liederen van zijn hand met de post, nu een vriend van hem die ze eerst aan Huygens zou brengen, een andere weg is gegaan.

Bijlage: liederen (Lanier).

Over een antwoord van Huygens is niets bekend.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug 37: brief (dubbelvel, 21x30cm, a | -; autograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, p. XXI (n. 1): volledig.

— Worp 4, nr. 3904, p. 130: volledig.

Glossarium: ayre (lied); to compose (componeren); composition (compositie); musicall (muzikaal).

Transcriptie

Honorable Sir,

Long ere this you had received my most humble thanks for your kind letter and these few ill-written and worse composed ayres, by the hand of a particular gentleman, a friend of myne, who was desierous to doe me the favour, and receive the honour and happiness to be knowne to you, but a suddayne accident hath cald him an other way, and left me no other meanes to send you this but by the common post. Good Sir, I know you are so well stored with most exellent Italian compositions that, were it not to obay you, I should shame to present you these. But I most humbly desier you to consider indulgently that they come from one, old, unhappye, and in a manner in exile, plundred not only of his fortune, but of all his musicall papers, nay, almost of his witts and vertue, and hath nothing left him now, but the happiness to be sincerely ever,

Honorable Sir,

your most obliged, humble, and affectionate servant
N. Lanier.

Antwerp, this first of March, 1645.

Vertaling

Edele heer,

Veel eerder zou u mijn nederige dank hebben ontvangen voor uw vriendelijke brief, alsmede deze weinige, gebrekkig geschreven en nog slechter gecomponeerde liederen uit handen van een zekere ¹heer, een vriend van mij, die mij het plezier wilde doen [ze u te bezorgen], en de eer en vreugde wilde ondervinden bij u bekend te zijn, als niet een plotselinge gebeurtenis hem een ander pad had doen inslaan, zodat mij niets anders rest dan ze u met de reguliere post toe te sturen. Mijnheer, u bent zo ruim voorzien van de meest voortreffelijke Italiaanse composities dat, als het niet was om u te gehoorzamen, ik me zou schamen u deze [composities] aan te bieden. Maar ik verzoek u nederig om welwillend te bedenken dat ze gestuurd zijn door een oude, ongelukkige, min of meer verbannen man, die niet alleen beroofd is van zijn fortuin, maar van zijn hele muziekbibliotheek, ja zelfs bijna van zijn verstand en zijn deugdzaamheid, en die eigenlijk niets anders meer heeft dan het geluk altijd oprecht te zijn,

1. Het is niet bekend om wie het hier gaat.

edele heer,

uw verplichte, nederige en toegewijde dienaar
Nicholas Lanier.

Antwerpen, 1 maart 1645.

JACQUES GAULTIER [LONDEN]
AAN CONSTANTIJN HUYGENS [DEN HAAG]
[BEGIN APRIL 1645]
3928

Vermoedelijk het antwoord op een brief van Huygens van 20 maart 1645 (verloren).

Samenvatting: Gaultier dankt Huygens voor diens opdracht voor hem een luit uit Bologna met negen spanen te vinden. Hij noemt in dat verband de gebroeders Luca en Sigismondo Maler, Hans Frei en Nicolà Sconvelt.

Gaultier schreef opnieuw ca. 30 april 1645 (3940A). Beide brieven werden meegestuurd met Rivets brief aan Huygens van 1 mei 1645 (3942).

Datering: De brief mist plaats, datum en jaar. Het is kennelijk de ‘eerste brief van Gaultier’ die Frédéric Rivet met zijn brief van 1 mei 1645 (3942) meestuurde, welke een antwoord is op de brieven van Huygens van 20 maart, 3 en 16 april 1645 (alle drie verloren gegaan). Ik neem daarom aan dat de onderhavige brief van Gaultier een reactie is op de eerste van de drie brieven van Huygens, die van 20 maart en derhalve in begin april kan worden geplaatst.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug 37: brief (dubbelvel, 19x30cm, ab | d; autograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, [Gaultier] nr. 2, pp. CCVII-CCVIII: volledig.

— Worp 4, nr. 3928, p. 140: onvolledig (<Vous m’avez fait l’honneur ... feray accomoder.>). De brief is door Worp geplaatst tussen brieven van 10 en 14 april 1645.

Namen: Hans Frei; Luca Maler; Sigismondo Maler; Nicola Sconvelt.

Plaats: Bologna.

Glossarium: chanter (zingen); cotte (spaan [van luit]); jouer (spelen); luth (luit); manche (hals [van luit]); piese (muziekstuk).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur Huggens.

Monsieur,

J’ay receu tant d’honneur par la vostre que je suis tout confus, me voyant cy peu capable de vous rendre mes devoirs et m’aquitter du service que je vous ay dès longttemps voué. Vous m’avez fait l’honneur de me commander de vous trouver un luth de Boulogne à neuf côttes. Je vous diray, Monsieur, que tous les luths de Boulogne à 9 côttes sont de Laux Maller, qui est mort il y a six-vingt ans, et sont tous la pluspart de moyenne taille et non propre pour chanter. Et croy qu’il n’y en a en tout le monde cinquante. Pour icy je suis certain qu’il n’y en a pas six.

Il y a eu deux autre maistres, l’un se nomme Ans Frin et l’autre Sigismon Maller, qui on fait un peu après plus grande cantité de luths, et de grande taille, mais ilz ont honze cottes. | b | Je me suis mis desjà en devoir, et fais recherche tant qu’il m’est possible. Il y a bien icy d’autre sorte de luths qui pourront servir, et peut-estre ausy bien rayusir pour le chanter ausy bien qu’n luth de Boulogne. Il en [est] de Sconvel qui sont grands. S’il vous plaist me mander de quelle façon le manche soit, et sy vous voulez qu’il soit pour jouer des pienes et ausi pour chanter, je le feray accomoder. Je vous prie, Monsieur, de croire qu’il ne manquera rien en moy de vous servir en cette affaire et vous tesmoigner que je suis,

Monsieur,

vostre très-humble et très-obéissant serviteur
J. Gaultier.

Vertaling

Aan de heer Huygens.

Mijnheer,

U hebt mij zo'n grote eer bewezen door uw brief dat ik helemaal in verwarring ben geraakt, omdat ik zo weinig in staat ben u wederdiensten te bewijzen en mij te kwijten van de dienst die ik u al zo lang geleden heb toegezegd. U heeft mij gevraagd voor u een luit uit Bologna te vinden met negen ¹spanen. Ik moet u zeggen, mijnheer, dat alle luiten uit Bologna met negen spanen zijn gemaakt door Luca Maler, die 120 jaar geleden stierf, en doorgaans een gemiddelde grootte hebben, niet geschikt om [bij] te zingen. Ik geloof dat er op de hele aarde maar een vijftigtal van is. En ik weet zeker dat er hier [in Engeland] nog geen zes zijn.

Er zijn twee andere meesters geweest, van wie de ene Hans Frei heet en de andere Sigismondo Maler, die kort daarna een grotere hoeveelheid luiten hebben gemaakt, van een grotere maat, maar die hebben elf spanen. Ik ben aan het werk gegaan en zoek zoveel mogelijk. Er zijn hier genoeg andere luiten die dienst zouden kunnen doen, en misschien even geschikt om [bij] te zingen als een luit uit Bologna. Bijvoorbeeld die van [Nicola] Sconvelt, wiens luiten groot zijn. Als u mij opgeeft hoe de hals moet zijn en of u hem zowel voor het spelen van stukken als bij het zingen wilt gebruiken, zal ik hem laten aanpassen. Ik verzoek u, mijnheer, te geloven dat er aan mijn dienstbaarheid jegens u in deze zaak niets zal ontbreken, evenmin als aan mijn wil te tonen, dat ik ben,

mijnheer,

uw nederige en gehoorzame dienaar
Jacques Gaultier.

1. De spanen (of ribben) van een luit zijn de smalle stukjes hout die tezamen het achterblad vormen.

JACQUES GAULTIER [LONDEN]
AAN CONSTANTIJN HUYGENS [DEN HAAG]
[CA. 30 APRIL 1645]
3940A

Vervolg op de brief van Gaultier van begin april 1645 (**3928**).

Samenvatting: Gaultier heeft voor £ 30 een uitstekende luit van Laux Maler met negen spanen weten te bemachtigen. Wanneer de luit Huygens niet bevalt of wanneer hij de luit te duur vindt, kan de koop ongedaan worden gemaakt.

Verstuurd (met Gaultiers vorige brief van begin april 1645 [**3928**]) met Rivets brief aan Huygens van 1 mei 1645 (**3942**). Huygens' antwoorden van 8 en 15 mei 1645 zijn verloren gegaan.

Datering: Worp bracht onderhavige brief in verband met Rivets brief aan Huygens van 26 mei 1645 (**3958**), maar uit de inhoud wordt duidelijk dat deze al met Rivets brief van 1 mei 1645 (**3942**) is meegestuurd. Rivet schrijft in die brief dat Gaultier de luit eergisteren, dus 29 april, heeft gevonden. Dat betekent dat onderhavige brief op z'n vroegst op 29 april en op z'n laatst op 1 mei is geschreven. Land (1885) koppelde deze brief al aan Rivets brief van 1 mei 1645.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (enkelvel, 19x30cm, a | b; autograaf). De brief was zeker eerst een dubbelvel. Gaultier begon de brief te schrijven op zijde a. Na aldus deze bladzijde naar onderen toe te hebben volgeschreven, draaide hij het vel een kwartslag en schreef verder in de linkermarge.

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, [Gaultier] nr. 3, pp. CCVIII-CCIX: volledig.

— Worp 4, nr. 3953, p. 148: onvolledig (<Depuis ma laittre ... sa grandeur.>).

Namen: Luca Maler; Nicholas; Frédéric Rivet.

Plaatsen: Bologna; Engeland.

Glossarium: barrer (van dwarslatjes toets voorzien [bovenblad van luit]); chanter (zingen); cotte (spaan [luit]); enmancher (van een hals voorzien [luit]); jouer (spelen); luth (luit); piesce (muziekstuk); toucher (spelen).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur Hugens.

Monsieur,

Depuis ma laittre escrete il c'est rencontré un gentilhomme de mes amis qui avoit fait accommoder un luth et enmanché de neuf, et me l'a apporté pour me le faire toucher. Il s'est trouvé que le luth est absolument le plus beau et meilleur luth de Bologne qui soit en Engleterre, de la grandeur ainsi que le désirez, plustost plus grand que petit; il est à neuf cottes et de Laux Maller. Il est barré et enmanché par Maister Nicolle que ne tenons icy pour le plux ecellent qui soit icy pour le barré. Et pour les reste aussi, c'est un luth propre à chanter aussi qu'à jouer des piesces.

Ayant montré vostre lettre à ce gentilhomme, à ma prierre il [l']a voulu laisser aller. Le pris est dessus de telles conditions que ne serez forcé à rien que cet qu'il vous 'plaira, qu'est que le gentilhomme et moy nous nous obligons par escrit à Monsieur Rivait que, cy n'agrees le luth, le renvoyant, nous rendrons la somme, que sera trente livre esterlin. Je ne voudrois pour toutes les choses du monde faire aucune action pour vostre service qui ne fust cincère et naitte et san aucune falcification. À mon jugement le luth est le plus excellent que j'aye jamais ouy de sa grandeur. Si je suis si heureux que de vous pouvoir plaire en cela, je continuray l'espoir que j'ay tousjours eu d'avoir la calité de,

1. Vanaf hier is de brief dwars beschreven.

Monsieur,

vostre très-humble et très-affectionné
J. Gaultier.

Vertaling

Aan de heer Huygens.

Mijnheer,

Sinds mijn vorige ²brief heb ik een van mijn vrienden ontmoet, die een luit had laten aanpassen en van een nieuwe hals laten voorzien, en had meegebracht om mij er op te laten spelen. Het bleek absoluut de mooiste en beste luit uit Bologna te zijn die er in Engeland is, ongeveer van de grootte die u wenste, eerder iets groter dan kleiner. Hij telt negen spanen en is vervaardigd door Luca Maler. De hals is gemaakt door meester Nicholas, die wij hier daarvoor de beste vinden, die ook de dwarslatjes onder het bovenblad heeft gemaakt. Tenslotte, het is een luit die zowel geschikt is om [bij] te zingen als om [solo-]stukken op te spelen.

Nadat ik deze heer uw ³brief had laten zien, was hij bereid op mijn verzoek er afstand van te doen. De prijs is onderworpen aan de afspraak dat u tot niets zult worden gedwongen dat u niet zal bevallen, dat wil zeggen dat deze heer en ik ons schriftelijk jegens de heer [Frédéric] Rivet verplichten dat u, als de luit u niet bevalt, hem kunt terugsturen, en wij het bedrag, dertig pond sterling, zullen terugbetalen. Ik zou u in alle aangelegenheden alleen de oprechtste en keurigste diensten willen bewijzen, zonder u in iets te kort te doen. Naar mijn oordeel is deze luit de allerbeste die ik ooit van die grootte heb gehoord. Als ik zo gelukkig ben u er een plezier mee te kunnen doen, zal ik zoals altijd blijven hopen dat ik de hoedanigheid heb te zijn,

mijnheer,

uw nederige en toegenegen
Jacques Gaultier.

2. Gaultier aan Huygens, begin april 1645 (3928).
3. Huygens aan Gaultier, 20 maart 1645 (verloren)?

FRÉDÉRIC RIVET (LONDEN)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
1 MEI 1645
3942

Antwoord op brieven van Huygens van 20 maart, 3 en 16 april 1645 (verloren).

Samenvatting: Rivet bericht dat Gaultier voor Huygens een voortreffelijke maar dure luit heeft gevonden. Hij heeft besloten de koop te sluiten voor £30, maar onder de voorwaarde dat Huygens de koop ongedaan mag maken als de luit hem niet bevalt of als hij hem te duur vindt.

Bijlagen: luit; zesstemmige fantasieën (Orlando Gibbons); Gaultier aan Huygens, begin april 1645 (3928); Gaultier aan Huygens, ca. 30 april 1645 (3940A).

Door de terugkerende ambassadeurs Willem Boreel en Johan van Reede naar Huygens gebracht. Dezen verlieten Londen op 2 mei 1645 en kwamen op 4 mei te Den Haag aan. Huygens' antwoorden van 8 en 15 mei 1645 zijn verloren gegaan.

Primaire bron: Londen, Brit. Lib., Ms. Add. 22953, nr. 93, fols. 203-204: brief (dubbelvel, 18x26cm, ab | d; autograaf).

Vroegere uitgaven: Land 1885, Bijlage A, pp. 65-66: onvolledig (<Monsieur Gaultier ... avez demandées.>).

— Land 1891, p. 221: onvolledig (<Monsieur Gaultier ... avez demandées.>).

— Worp 4, nr. 3942, pp. 145-146: onvolledig (<Pour l'huile ... au plustost.>), rest samengevat.

Namen: Willem Boreel; Jacques Gaultier; Orlando Gibbons; Johan van Reede.

Plaats: Covent Garden (Londen).

Glossarium: luth (luit); phantasie (fantasie).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur le Chevalier Huijgens, Seigneur de Zulichem, Conseiller et Secrétaire de Son Altesse Monseigneur le Prince d'Orange, etc.,

à La Haye.

Monsieur,

Attendant le départ de Messieurs les Ambassadeurs, que j'avois creu de voir estre plustost, j'ay tousjours remis jusques à présent la response aux lettres qu'il vous a pleu me faire l'honneur de m'escire du 20e Mars, et 3 et 16e Apvril, espérant qu'avec icelle j'aurois le moyen de satisfaire à vostre désir, et vous faire veoir les effects de vos commendemens.

Monsieur Gaultier m'avoit presque mis au désespoir de vous pouvoir procurer le luth que vous luy avez demandé, comme vous verrez par sa première lettre, à cause de sa rareté, et ce n'est que d'avant-hier que par un hazard admirable il en a recouvert un, mais de hault pris, et non si hault qu'il pourroit valoir en temps de paix. Cependant pour ne laisser eschapper cette belle occasion du retour de Messieurs les Ambassadeurs, qui ne se rencontrera possible de long temps, nous avons trouvé à propos de faire marché et de payer les trente livres sterlings pour lesquelles on nous l'a laissé, ce que j'ay fait. Mais à cette condition que, si ce prix ou le luth mesme ne vous ag- | b | -gréent, en le renvoyant ici, ni gasté ni cassé, comme on vous l'envoie, on rendra l'argent que j'ay desboursé. De quoy le vendeur voudroit bien estre adverti au plustost, ne faisant estat de toucher à ladite somme devant ce temps-là. Je remets le reste, touchant la bonté, la rareté et la valeur, à Monsieur Gaultier, qui s'y entend mieux que personne du monde. Et adjousteray seulement que dans la mesme

caisse que j'ay fait faire exprez pour le transport plus seur et plus commode, vous trouverez aussi les 6 parties des phantasies de Gibbons telles que vous les avez demandées.

Pour l'huile et l'esprit dont vous faictes mention, on m'a asseuré qu'on est fort subject à y estre trompé, outres que les meilleurs chymistes qui estoient ici, et notamment celuy qui demouroit au Covent Garden, en sont chassez par la guerre. Un mien ami m'a pourtant promis de m'en faire veoir un, qui est le seul qui reste et demeure dela l'eau. Nous verrons ce que nous pourrons avoir de luy, et sçavoir ce que desirez entendre touchant les autres extraicts qu'il peut tirer, et ne manqueray de vous advertir du tout au plustost. Vous suppliant cependant très-humblement de me continuer l'honneur de vos commendemens, si je suis si heureux que d'en estre jugé par vous digne et capable, vous protestant que je n'ay plus grande passion que d'estre tenu toute ma vie et partout,

Monsieur,

pour vostre très-humble et obéissant serviteur
Fridéric Rivet.

De Londres, ce premier May 1645.

Vertaling

Aan de heer [Constantijn] Huygens, ridder, heer van Zuilichem, raad en secretaris van Zijne Hoogheid de prins van Oranje, enz.,

te Den Haag.

Mijnheer,

Omdat ik het vertrek afwachtte van de heren ¹ambassadeurs, dat ik eerder had verwacht, heb ik het tot nu toe telkens uitgesteld om te antwoorden op de brieven die u mij op 20 maart, en 3 en 16 april hebt willen schrijven, maar ik hoop dat ik met deze brief aan uw wens kan voldoen en u het resultaat kan laten zien van uw verzoeken.

De heer [Jacques] Gaultier had mij bijna doen wanhopen of hij u wel de luit kon sturen waar u hem om had gevraagd, zoals u kunt zien in zijn eerste ²brief, vanwege de zeldzaamheid ervan, en pas eergisteren heeft hij door een gelukkig toeval de hand op één kunnen leggen, weliswaar een dure, maar niet zo duur als in vredetijd. Om de mooie gelegenheid van de terugkeer van de heren ³ambassadeurs niet te laten voorbijgaan, welke zich mogelijk pas over lange tijd weer zal voordoen, hebben wij het passend gevonden zaken te doen en de 30 pond sterling te betalen waarvoor men hem aan ons heeft willen afstaan, wat ik heb gedaan. Maar wel onder de voorwaarde dat, als de prijs of de luit zelf u niet zou bevallen, zij het geld dat ik heb betaald zullen teruggeven, als u de luit onbedorven en onbeschadigd terugstuurt zoals hij aan u is gezonden. De verkoper wil hiervan wel zo snel mogelijk op de hoogte worden gesteld, omdat hij dan tot dat tijdstip de voornoemde som onaangesproken zal laten. De rest, wat de kwaliteit, de bijzonderheid en de waarde aangaat, laat ik graag over aan de heer Gaultier, die hiervan meer verstand heeft dan wie ook ter wereld. En ik voeg er hier alleen aan toe dat zich in de kist, die ik speciaal heb laten maken om de luit zo veilig en geschikt mogelijk te laten vervoeren, ook de zes partijen van de fantasieën van [Orlando] Gibbons bevinden, waarnaar u hebt gevraagd.

¹ Willem Boreel en Johan van Reede. Zij verbleven sinds januari 1644 als buitengewoon ambassadeur in Engeland om met de gewone ambassadeur Albert Joachimi namens de Staten Generaal te bemiddelen in het conflict tussen Parlement en koning. Op 2 mei 1645 verlieten de ambassadeurs Engeland; op 4 mei kwamen ze te Den Haag aan. Zie het verbaal van deze ambassade in ARA Staten-Generaal 8396 (=8397).

² Gaultier aan Huygens, begin april 1645 (3928).

³ Willem Boreel en Johan van Reede,

Wat betreft de olie en de spiritus die u noemde, heeft men mij verzekerd dat men snel wordt misleid, waarbij nog komt dat de beste scheikundigen die hier waren en met name degene die aan Covent Garden woonde, door de oorlog zijn verjaagd. Een vriend van mij heeft mij evenwel beloofd er met mij één op te zoeken, die is gebleven en aan de andere kant van het ⁴water woont. Wij zullen zien wat wij van hem kunnen krijgen, en horen wat u wilt weten over de andere extracten die hij kan maken, en ik zal niet in gebreke blijven u zo spoedig mogelijk op de hoogte te stellen. Onderwijl verzoek ik u nederig mij te blijven vereren met uw opdrachten, als ik zo gelukkig ben door u daartoe waardig en bekwaam te worden geacht, u verzekerende dat ik geen vuriger wens heb dan altijd en overal te worden beschouwd,

mijnheer,

als uw nederige en gehoorzame dienaar
Frédéric Rivet.

Londen, 1 mei 1645.

⁴. De Theems.

ADOLPHUS VORSTIUS (LEIDEN)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)

10 MEI 1645

3947

Samenvatting: Vorstius vraagt om een paspoort voor Franciscus Godtschalck uit Ieper. Tevens vraagt hij of Huygens' zoons [Constantijn en Christiaan] Van Schootens exemplaar van Salinas *De musica* willen meebrengen als ze naar Leiden gaan.

Huygens liet zijn zoons Constantijn jr. en Christiaan, toen ze naar Leiden gingen om zich bij de universiteit te laten inschrijven, aan Vorstius zeggen dat hij de onderhavige brief was kwijtgeraakt en de naam was vergeten van degene voor wie het paspoort was bestemd. Een en ander blijkt uit Vorstius' brief van 24 mei 1645, in het Italiaans dit keer, aan Huygens (Vloten 1869, p. 486; Worp 4, nr. 3947a, p. 147); hierin wordt het verzoek om het paspoort voor Godtschalck herhaald.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 20x31cm, a*d; autograaf).

Voregere uitgaven: Vloten 1869, pp. 485-486: volledig.

— Worp 4, nr. 3947, p. 147: onvolledig (<Kooome mits desen ... dese reijse vordere.>), rest samengevat.

Namen: Franciscus Godtschalck; Christiaan Huygens; Constantijn Huygens jr.; Francisco Salinas; Frans van Schooten jr.

Titel: *De musicâ* (Salinas 1577).

Glossarium: *musica* (muziek).

Transcriptie

Mijnheer

Mijnheer Constantin Huygens, Ridder, Heer van Zulichem, etc., Raedt en Secretaris van Zijne Hoocheijdt
Mijnheer den Prince van Orangie,

in Den Hage.

Port.

Mijnheer,

Koome mitsdesen versoeucken van u Eed^t. een paspoort voor Franciscus Godtschalck, der Medicinen Licentiaet tot Iperen in Vlaenderen, mijnen goeden vriendt, met denwelcken ick correspondere in materie van planten. Sal herwaerts overkomen om den hof van onse Academie te versien met verscheijden rare planten van daer, ende wordt hooch tijt dat dese reijse vordere. Derhalven bidde u Eed^t. dat 't selve paspoort mij met den aldereersten mochte toegesonden werden, sullende het recht daertoe staende ten dancke betaelen. Ben verseckert dat het paspoort 't welck van d'andere sijde sal medebrengen, is gegeven sonder de clause van rebelle provintiën, soodat geen scrupule te maecken is om hem een paspoort van hier te vergunnen.

Sal u Eed^{ts}. lieve panden alhier tot Leijden met devotie verwachten, ende metterdaet betoonen dat ick u Eed^{ts}. ende haerlieden ten hoochsten toegedaene dienaer ben. Wenschte dat deselvige mij mochten medebrengen *opera Francisci Salinae De musicâ*, Monsieur Verschooten toebehorende ende u Eed^t. te leen gegeven, indien deselvige die gebruijckt heeft en missen kan. Verlange om dat werck eens te mogen doorlopen, ende hebbe daarvan toeseegginge van Monsieur Verschoten.

Waarmede mij gantsch dienstelick in u Eed^{ts} gewoonlicke gunste gebiedende, blijve na hartgrondige groetenisse,

Mijnheer,

U Eed^{ts}. getrouwe vrindt en dienaer
Adolf van Vorst.

Leijden, den 10 Meij 1645.

Vertaling

Aan de heer Constantijn Huygens, ridder, heer van Zuilichem, enz., raad en secretaris van Zijne Hoogheid de prins van Oranje,

te Den Haag

Mijnheer,

Ik verzoek u hierbij om een paspoort voor mijn goede vriend Franciscus Godtschalek, licentiaat in de medicijnen te Ieper in Vlaanderen, met wie ik over [geneeskrachtige] planten correspondeer. Hij moet hierheen komen om de tuin van onze Academie te voorzien van verschillende bijzondere planten, en het wordt hoog tijd dat deze reis plaatsvindt. Daarom verzoek ik u mij dit paspoort zo spoedig mogelijk met de post toe te zenden, terwijl ik als dank de kosten ervan meteen zal betalen. Men heeft mij verzekerd dat het paspoort dat hij van de andere zijde zal meebrengen, is uitgegeven zonder de clause van rebellerende provincies, zodat er geen beletsel hoeft te zijn hem een paspoort van hier te geven.

Ik zal uw zoons [Constantijn en Christiaan] hier in Leiden in toewijding afwachten en u metterdaad betonen dat ik u en hen ten zeerste ben toegedaan. Ik zou graag willen dat zij voor mij ¹meebrachten ²het boek *De musicâ* ¹van Francisco Salinas dat aan de heer [Frans] van Schooten [junior] toebehoort en aan u is uitgeleend, als u het inmiddels hebt gebruikt en weer kunt missen. Ik zou graag dat werk eens willen doornemen, waarvoor ik toestemming heb van de heer van Schooten.

Waarmee ik blijf, mijzelf geheel dienstwillig in uw gunst aanbevelende, met hartelijke groeten,

mijnheer,

uw getrouwe vriend en dienaar
Adolphus Vorstius.

Leiden, 10 mei 1645.

¹ Uit Vorstius' brief van 24 mei 1645 aan Huygens (Vloten 1869, p. 486; Worp 4, nr. 3947a, p. 147) blijkt niet of Huygens' zoons Salinas' *De musicâ* daadwerkelijk bij Vorstius terugbezorgden.

² Francisco Salinas, *De musicâ libri VII* (Salamanca 1577).

FRÉDÉRIC RIVET (LONDEN)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
26 MEI 1645
3958

Antwoord op brieven van Huygens van 8 en 15 mei 1645 (verloren).

Samenvatting: Rivet spreekt zijn teleurstelling uit dat Huygens de door Gaultier bemachtigde luit te duur vond. Hij verontschuldigt zich door te stellen dat hij geheel op Gaultier vertrouwde. Hij verwacht de luit zo spoedig mogelijk terug.

Bijlage: Gaultier aan Huygens, 26 mei 1645 (3958A).

Huygens' antwoord van 10 juni 1645 is verloren gegaan.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 21x31 cm, ab | d; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 4, nr. 3958, p. 150: samenvatting.

Namen: Jacques Gaultier; Orlando Gibbons; Gerard van Reede van Renswoude (heer van Bornewal); André Rivet.

Plaats: Theems.

Glossarium: luth (luit).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur le Chevalier Huygens, Seigneur de Zuylichem, Conseiller et Secretaire de Son Altesse, Monseigneur le Prince d'Orange, etc.,

à La Haye.

Monsieur,

La lettre ci-jointe de Monsieur Gaultier et cette-ci sont responses de celles qu'il vous a pleu nous faire l'honneur de nous escrire du 8e et 15e de ce mois. Je suis extrêmement marri que le luth que je vous ay envoyé n'ayt trouvé vostre approbation, au moins le prix, qui est à la verité hault, mais pas tant en comparaison d'un petit luth de Boulogne entre les mains de Monsieur Sieur Gaultier qui a costé cent pièces. Monsieur de Bornewal à son depart d'ici en achepta un autre petit qui luy en cousta 20, ce qui me persuada d'autant plus à faire passer ce grand, que Monsieur Gaultier recommandoit si extraordinairement. Je me suis remis entièrement à cet excellent homme en cet art, et me suis laissé aller à ses persuasions, car pour moy je n'en puis juger, cela surpassant ma capacité. J'espère pourtant que vous aurez pris en bonne part la passion que j'ay eue de vous rendre service. S'il a mal réussi, je l'impute à mon malheur, et à ma trop grande précipitation.

Quoyqu'il en soit, puisqu'il n'aggrée aux plus curieux de dela, il n'y aura rien de perdre, le marché n'estant fait qu'à bonnes conditions, et le propriétaire, qui ne s'en vouloit defaire que pour faire plaisir à Monsieur Gaultier, estant aussi prest de le reprendre et rendre l'argent, qu'il a esté porté à obliger son ami. Nous l'attendrons donc, s'il vous plaist, au plustost, car pour rabbatre du prix ledit propriétaire n'y est nullement porté, et ne peut croire (quoyqu'on die) qu'un vray luth de Boulogne de cette grandeur puisse couster moins. C'est aussi l'opinion de Monsieur Gaultier, auquel je me remets.

Pour ce qui est de vos essences, j'ay passé l'eau 3 ou 4 fois sans pouvoir rencontrer nostre chymiste. J'espère pourtant qu'entre ci | b | et le prochain ordinaire j'en auray des nouvelles, à quoy je travailleray de tout mon pouvoir, afin que, réparant le malheur que j'ay eu en ce premier service que j'ay creu vous rendre par un seconde qui soit à vostre contentement, je ne perde entièrement l'honneur d'estre employé par vous en d'autres occasions, pour me pouvoir dire tousjours par effects et par paroles,

Monsieur,

votre très-humble et obéissant serviteur
Frideric Rivet.

De Londres, ce 26e May 1645.

S'il vous plaist de payer les livres de Gibbons chez mon père, cela m'est indifferent, pourveu que ce soit tousjours avec vostre commodité, ou bien si vous le trouvez plus à propos de le faire avec le passage du luth.

Vertaling

Aan de heer [Constantijn] Huygens, ridder, heer van Zuilichem, raad en secretaris van Zijne Hoogheid de prins van Oranje, enz.,

te Den Haag.

Mijnheer,

Deze brief en de erbij ¹gevoegde van de heer [Jacques] Gaultier zijn antwoorden op de brieven, die u ons op de 8ste en de 15de van deze maand heeft geschreven. Ik vind het buitengewoon vervelend dat de luit die ik u heb gestuurd bij u geen goedkeuring heeft gevonden, althans de prijs ervan niet, die inderdaad hoog is, maar niet in vergelijking met *een kleine luit uit Bologna die in bezit is van de heer Gaultier en 100 pond sterling heeft gekost*. De ²heer van Bornewal heeft bij zijn vertrek hier een ander klein exemplaar gekocht dat 20 [pond sterling] heeft gekost, hetgeen mij nog meer de overtuiging gaf [de koop van] deze grote [luit] te laten doorgaan, die de heer Gaultier zo buitengewoon aanpreeft. Ik heb mij volledig op deze man verlaten, die zo uitstekend zijn vak verstaat, en ik heb me door hem laten overhalen; want ik voor mij kan er niet over oordelen, aangezien dat mijn competentie te boven gaat. Ik hoop evenwel dat u de inzet waarmee ik u een dienst wilde bewijzen ten goede zult beoordelen. Als ik daarin niet ben geslaagd, wijt ik dat vooral aan mijn ongelukkig en overhaast optreden.

Hoe het ook zij, er is, nu hij bij de meest geïnteresseerden in uw omgeving niet in de smaak valt, niets te verliezen, aangezien de koop op goede voorwaarden is gesloten, en de eigenaar, die hem uitsluitend wilde afstaan om de heer Gaultier een plezier te doen, bereid is hem weer terug te nemen en het geld terug te betalen, wat hij aan zijn ³vriend heeft moeten beloven. Wij zullen de luit dus op korte termijn terugverwachten, want genoemde eigenaar is absoluut niet bereid iets van de prijs af te doen en hij kan niet geloven (hoewel men het hem zegt) dat een originele luit uit Bologna van deze omvang minder zou kunnen kosten. Dat is ook de mening van de heer Gaultier, op wie ik mij verlaat.

Voor de geurstoffen ben ik drie- of viermaal de ⁴rivier overgestoken, zonder echter onze scheikundige te treffen. Ik hoop evenwel dat ik tussen deze en de volgende postdienst bericht van hem zal hebben, waartoe ik mijn uiterste best zal doen, zodat ik de tegenspoed die ik heb gehad in de eerste dienst die ik u wilde verlenen, kan herstellen met behulp van een tweede dienst die wél naar uw zin is, en hoop niet de eer te verliezen om u bij andere gelegenheden van dienst te kunnen zijn, teneinde mij steeds in woord en daad te kunnen noemen,

mijnheer,

¹ Gaultier aan Huygens, 26 mei 1645 (3958A).

² Gerard van Reede van Renswoude.

³ Gaultier.

⁴ De Theems.

uw nederige en gehoorzame dienaar,
Frédéric Rivet.

Londen, 26 mei 1645.

Het is mij om het even of u de boeken van [Orlando] Gibbons aan mijn ⁵vader wilt betalen, aangenomen dat u dat schikt, of dat u het beter vindt dat tegelijk met de verzendkosten van de luit te doen.

⁵ André Rivet.

JACQUES GAULTIER [LONDEN]
AAN CONSTANTIJN HUYGENS [DEN HAAG]
[26 MEI 1645]
3958A

Antwoord op een verloren gegane brief van Huygens van 8 of 15 mei 1645.

Samenvatting: Gaultier prijst zich gelukkig de gunst van Huygens te hebben behouden. Hij betreurt het dat Huygens de gezonden luit niet wilde kopen. Hij zal een nieuwe zoeken..

Verstuurd met Rivets brief aan Huygens van 26 mei 1645 (3958). Over een antwoord van Huygens is niets bekend.

Datering: De onderhavige brief is duidelijk de brief waarnaar Rivet verwijst in zijn brief aan Huygens van 26 mei 1645 (3958).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. 73 D 27, nr. 7: brief (dubbelvel, 19x30cm, ad | b; autograaf). Na de eerste 'bladzijde' te hebben volgeschreven, draaide hij het vel een kwartslag en schreef in de linkermarge verder naar de vouw en over de vouw door naar de laatste bladzijde.

Namen: Willem Boreel; Johan van Reede.

Plaatsen: Bologna; Engeland.

Glossarium: luth (luit).

Transcriptie

À Monsieur

Monsieur Hugens,

à La Haye.

Monsieur,

J'ay receu la vostre par laquelle je me trouve bien heureux de ne courir aucun danger de la perte de voz bonne graces. Si le luth estoit à moy et qu'il fut le plus excellent du monde, je me tiendrois assez bien payé si vous me faisiez l'honneur de l'accepter. Par ma première lettre je vous suppliois de me donner du temps pour m'aquitter de mon devoir en cette affaire. Mais par une des vostres et par la persuasion de ne laisser passer l'ocasion de Messeigneurs les Ambassadeurs, je consenti à vous faire veoir ce luth qui estant à un personne qui en fait grand estime. Vous sçavez, Monsier, qui ne m'est pas licite de maitre le pris sur ce qui est à un aultre. La plus part estime tousjours ce que est à soy et ausi gand ce ne sont personne qui ne font profession de vendre ttelle choses. Vous considérerez, s'il vous plaist, par mon proceddé, ne vous ayant engagé en aucune manière sinon à envoyer le luth, qu j'ay eu crainte de vous desplaire. Je vous supplie de croire que je feray tout mon pouvoir à vous en recouvrer un qui n'aura point de pris, au moins que si la peu de meritte i saura peu de cout. Je ne souhaite rien plus à monde que de vous faire veoir que je suis,

Monsieur,

vostre très-humble et très-obbeissnat serviteur
J. Gaultier.

Vertaling

Aan de heer Huygens,

in Den Haag.

Mijnheer,

Ik heb uw ¹brief ontvangen, waaruit blijkt dat ik het geluk kan smaken dat ik geen enkel gevaar loop om uw goedgegunstigheid jegens mij te verliezen. Als de luit van mij was en al was hij de allerbeste van de hele wereld, dan zou ik mij voldoende betaald achten als u mij de eer deed die te aanvaarden. In mijn eerste ²brief vroeg ik u om mij tijd te geven om mij van mijn plicht in deze zaak te kwijten. Maar door een van uw ³brieven en door de mening dat ik de gelegenheid van [de terugkeer van] de heren ⁴ambassadeurs niet voorbij mocht laten gaan, ben ik er toe overgegaan om u deze luit te laten zien, die toebehoorde aan iemand die er hoog over opgeeft. U weet, mijnheer, dat het mij niet is toegestaan om de prijs te bepalen voor iets dat van iemand anders is. De meesten achten altijd hoog wat van henzelf is en in het bijzonder wanneer het personen zijn die niet als beroep dergelijke dingen verkopen. U zult zien, als het u belieft, door mijn werkwijze, omdat ik u op geen enkele manier tot iets heb verplicht, behalve dat ik u de luit heb gestuurd, dat ik bang was u te mishagen [wanneer ik dat niet had gedaan]. Ik verzoek u te geloven dat ik alles zal doen wat in mijn vermogen ligt om een luit voor u te vinden die niet zo duur is, tenminste, één die, als hij weinig waard is, ook weinig zal kosten. Ik wens niets liever op deze wereld dan u te laten zien dat ik ben,

mijnheer,

uw nederige en gehoorzame dienaar
Jacques Gaultier.

1 Huygens schreef op 8 en 15 mei 1645 aan Frédéric Rivet, welke brieven verloren zijn gegaan. Vermoedelijk schreef hij op één van deze dagen ook aan Gaultier.

2. Gaultier aan Huygens, begin april 1645 (3928).

3. Huygens had op 20 maart, 3 en 16 april aan Frédéric Rivet geschreven en kan op deze dagen ook aan Gaultier hebben geschreven.

4 Willem Boreel en Johan van Reede. Zij verlieten Londen op 2 mei 1645 om op 4 mei in Den Haag aan te komen.